НАЦЫЯНАЛЬНАЯ АКАДЭМІЯ НАВУК БЕЛАРУСІ
Аддзяленне гуманітарных навук і мастацтваў
Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі
Інстытут літаратуразнаўства імя Янкі Купалы

ІНСТЫТУТ БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ: ЗДАБЫТКІ, ЗНАЧЭННЕ, ВЫНІКІ ДЗЕЙНАСЦІ

Матэрыялы
Міжнароднага круглага стала,
прысвечанага 95-годдзю Інстытута беларускай культуры
(Мінск, 10 лістапада 2017 года)

Мінск “Права і эканоміка” 2017

УДК 792. 2
ББК 63. 5
І 69

Рэдакцыйная калегія:

А.І. Лакотка, І.В. Саверчанка, А.В. Трафімчык,
Н.Л. Бахановіч, А.А. Карп, Т.Б. Мацюхіна,
І.С. Мяцеліца, У.І. Чарота

Галоўны рэдактар
доктар гістарычных навук,
член-карэспандэнт НАН Беларусі А.А. Каваленя

Укладальнік
магістр філалагічных навук Л.У. Іконнікава

Рэцэнзенты:

доктар гістарычных навук А.І. Груша,
доктар філалагічных навук Я.А. Гарадніцкі

І 69 **Інстытут** беларускай культуры : здабыткі, значэнне, вынікі дзейнасці : матэрыялы Міжнар. круглага стала, прысвечанага 95-годдзю Інстытута беларускай культуры, Мінск, 10 лістапада 2017 г. / Цэнтр даследаванняў бел. культуры, мовы і літ. Нац. акадэміі навук Беларусі. – Мінск : Права і эканоміка, 2017. – 116 с.
ISBN 978-985-552-736-8.

У зборнік увайшлі матэрыялы навуковых даследаванняў, прадстаўленых удзельнікамі Міжнароднага круглага стала, прысвечанага 95-годдзю Інстытута беларускай культуры (10 лістапада 2017 года). У кнізе асвятляюцца значныя вехі беларускай гісторыі і развіцця навуковай думкі ў краіне, актуальныя пытанні антрапалогіі, этнаграфіі, крыніцазнаўства, мастацтвазнаўства, літаратуразнаўства, мовазнаўства.

Зборнік адрасуецца даследчыкам гісторыі, спецыялістам у галіне славянскай філалогіі, аспірантам і студэнтам гістарычных і філалагічных спецыяльнасцей.

УДК 792. 2
ББК 63. 5

ISBN 978-985-552-736-8

© Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі, 2017
© Афармленне. ВТАА «Права і эканоміка», 2017

11. Михнюк, В. Н. Становление и развитие исторической науки Советской Белоруссии (1919–1941 гг.) / В. Н. Михнюк; под ред. П. Т. Петрикова. – Минск : Наука и техника, 1985. – 286 с.
12. Пичета, В. И. История белорусского народа / В. И. Пичета. – Минск : Изд. центр БГУ, 2003. – 184 с.

У. М. Дзянісаў, В. С. Макарэвіч
(Мінск, Беларусь)

НЕВЯДОМЫЯ ФАКТЫ БІЯГРАФІІ ЯЗЭПА ЛЁСІКА ПА ДАКУМЕНТАХ НАРБ І НГАБ

У гісторыі станаўлення беларускай дзяржаўнасці ў пачатку ХХ ст. адно з найбольш значных месцаў належыць выдатнай асобе – дэлегату І Усебеларускага з'езда, старшыні Прэзідыума Рады Беларускай Народнай Рэспублікі, старшыні Выканаўчага камітэта Цэнтральнай рады беларускіх арганізацый, рэдактару газеты "Вольная Беларусь" Язэпу Лёсіку. Акрамя значнай ролі, якую Язэп Лёсік адыграў у палітычных працэсах бурлівых гадоў станаўлення беларускай дзяржаўнасці, яго асоба непасрэдным чынам звязана і са станаўленнем у міжваеннае дваццаціголдзе беларускага мовазнаства, гадамі навуковага сталення Інбелкульта, у якім вучоны быў членам Тэрміналагічнай камісіі. Апрача гэтага ён быў выкладчыкам Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Немалыя заслугі вучонага, які ў 1928 г. быў абраны акадэмікам, таксама і перад беларускай публіцыстыкай і літаратурай.

Асобе Язэпа Лёсіка прысвечана некалькі публікацый, але ў іх не ўсе факты біяграфіі гэтай выбітнай асобы знайшлі сваё адлюстраванне [3; 4; 5; 6; 7; 8; 9].

Праца з архіўнымі фондамі Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь, дзе ёсць дакументы, якія адлюстроўваюць жыццёвы шлях гэтай значнай асобы, а таксама выпадковыя знаходкі дакументаў у фондах Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі, дазваляюць дапоўніць біяграфію дзеяча некаторымі цікавымі і важнымі фактамі.

Мы не ставім мэты ў гэтым матэрыяле пераказаць біяграфію Язэпа Лёсіка, таму спынімся толькі на тых фактах, якія былі ўстаноўлены.

Вядома, што на Радзіму з высылкі Язэп Лёсік вярнуўся толькі пасля Лютаўскай рэвалюцыі 1917 г. і адразу актыўна ўключыўся ў палітычнае жыццё. З красавіка 1917 г. ён становіцца адным з членаў мінскай секцыі Беларускай сацыялістычнай грамады, адным з лідараў партыі, уваходзіць у склад Беларускага нацыянальнага камітэта, рэдагуе яго газету "Вольная Беларусь" (1917–1918 гг.). На з'ездзе беларускіх партый і арганізацый быў абраны ў склад Выканаўчага камітэта Цэнтральнай рады беларускіх арганізацый, увайшоў у склад Вялікай беларускай рады, быў дэлегатам І Усебеларускага з'езда. Да гэтых звестак можна

таксама дадаць, што 15 ліпеня 1917 г. ён сярод 26 іншых прадстаўнікоў сацыялістычных партый нацыянальных меншасцей быў уключаны шостым у спіс на балатаванне ў гласныя Мінскай гарадской думы. І быў абраны гласным. Вядома, што гэтыя функцыі ён выконваў да 22 лістапада 1917 г., калі ўжо ішла падрыхтоўка да Усебеларускага з'езда. Што цікава, у спісах, дзе пад другім нумарам ішоў таксама Аркадзь Смоліч, ён запісваецца як рэдактар газеты "Вольная Беларусь", падае адрас пражывання: вуліца Мала-Георгіеўская, дом 12. Партыйная прыналежнасць была адзначана як член мінскага аддзела БСГ. Заява з просьбай аб звальненні ад абавязкаў гласнага датуецца 22.11.1917 г. Заява напісана почыркам іншай асобы, і толькі подпіс і дата зробленыя рукой Я. Лёсіка. Яшчэ адна цікавая акалічнасць: і ў дакументах, і ў подпісе Язэп Лёсік падаваў сваё імя і імя па бацьку не як Язэп Юр'евіч, а як Іосіф Ягоравіч [10, ЛЛ. 36–36 адв., 42; 11, Л. 9].

Пасля канчатковага ўсталявання ў 1920-ым годзе ўлады бальшавікоў у Мінску, Я. Лёсік – у адрозненне ад многіх іншых ключавых фігур Найвышэйшай Рады БНР, якія накіраваліся ў эміграцыю, – прыняў рашэнне застацца ў Мінску. Без сумнення, на далейшы лёс гэтай асобы значную ролю аказаў таксама Усевалад Ігнатоўскі. Менавіта дзякуючы яго падтрымцы Лёсік змог працаўладкавацца ў 1920-ым годзе. У лістападзе ён піша заяву на залічэнне яго на пасаду ў культурна-асветніцкі аддзел Народнага камісарыята земляробства ССРБ. На заяве свой подпіс чырвоным алоўкам – з рашэннем залічыць яго адразу на пасаду намесніка начальніка ўпраўляючага аддзелам – паставіў уплывовы тады Усевалад Ігнатоўскі, тагачасны наркам земляробства. Язэп Лёсік быў таксама там лектарам беларускай мовы [1; 2]. Не малую, відаць, ролю ў далейшым лёсе Язэпа Лёсіка, які становіцца таксама членам Тэрміналагічнай камісіі пры Наркамаце асветы БССР, адыграў і Ігнатоўскі, які з 1921 г. заняў пасаду наркама асветы БССР.

ЛІТАРАТУРА:

1. Выписки из протоколов допросов, показаний Прищепова, Ластовского, Некрашевича, Цвикевича, Тарашкевича, Красковского, Лёсика, Езовитова, Прокулевича (копии документов из КГБ при СМ БССР по акту от 28.07.1961 г.) // Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. – Ф. 250. Воп. 6. Спр. 135.

2. Дело Лёсика Иосифа Юрьевича // НАРБ. – Ф. 48. Воп. 8. Спр. 312.

3. Гарэцкі, М. Лёсік Язэп / М. Гарэцкі // Гісторыя беларускае літаратуры. – Вільня, 1920.

4. Багдановіч, І., Жынкін, А. "Гэтага слаўнага пісьменніка чакаець яшчэ слаўнейшая будучыня"/ І. Багдановіч, А. Жынкін // За передовую науку. – 1990. – 4 мая.

5. Мяснікоў, А. "Жывіце без мяне..." / А. Мяснікоў // Полымя. –1992. – № 1.

6. Мяснікоў, А. Нацдэмы. Лёс і трагедыя Фабіяна Шантыра, Усевалада Ігнатоўскага і Язэпа Лёсіка / А. Мяснікоў. – Мінск, 1993.

7. Беларускія пісьменнікі: Біябібліяграфічны слоўнік. – Т. 4. – Мінск, 1994.

8. Лёсік, А. З жыцця Язэпа Лёсіка / А. Лёсік // На суд гісторыі. – Мінск. – 1994. – С. 144–159.

ЗВЕСТКІ ПРА АЎТАРАЎ

Баженова Ольга Дмитриевна – доктор искусствоведения, доцент Белорусского государственного университета, baolga@tut.by.

Баранава Ала Савічна – кандыдат педагагічных навук, дацэнт кафедры педагогікі Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта, albar55@mail.ru.

Бароўка Ванда Юльянаўна – доктар філалагічных навук, прафесар кафедры беларускай літаратуры УА "Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М. Машэрава", dvkessibar@mail.ru.

Вашків Леся Петрівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії і методики української та світової літератури Тернопільського національного педагогічного університета імені Володимира Гнатюка, oleksander_v@i.ua.

Гардзіенка Наталля Сяргееўна – кандыдат гістарычных навук, намеснік дырэктара Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва, nhardzijenka@gmail.com.

Дзянісаў Уладзімір Мікалаевіч – галоўны архівіст Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі.

Захаркевіч Сцяпан Артуравіч – кандыдат гістарычных навук, дацэнт кафедры этналогіі, музеалогіі і гісторыі мастацтваў гістарычнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, stepanzakch@gmail.com.

Іофе Эмануіл Рыгоравіч – доктар гістарычных навук, прафесар кафедры сацыяльна-эканамічных дысцыплін Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка, mach1939@mail.ru.

Кандраценя Ірына Уладзіміраўна – кандыдат філалагічных навук, вядучы навуковы супрацоўнік Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі.

Комаровская Татьяна Евгеньевна – доктор филологических наук, заведующая кафедрой русской и зарубежной литературы Белорусского государственного педагогического университета им. Максима Танка, komar37@mail.ru.

Лобань Наталля Пятроўна – кандыдат філалагічных навук, дацэнт Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка, deni.natali@mail.ru.

Мазец Валянцін Генрыхавіч – кандыдат гістарычных навук, вядучы навуковы супрацоўнік аддзела навейшай гісторыі Беларусі Інстытута гісторыі НАН Беларусі, valikmazets@mail.ru.

Макарэвіч Віталь Сяргеевіч – кандыдат гістарычных навук, дацэнт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, witalij@tut.by.

Марфина Ольга Владимировна – кандидат исторических наук, заведующий отделом антропологии Института истории НАН Беларуси, belantrop@tut.by.

Мятліцкая Валянціна Міхайлаўна – член Беларускай археаграфічнай камісіі Дэпартамента па архівах і справаводству Міністэрства юстыцыі Рэспублікі Беларусь, lebedeva.gsu@gmail.com.

Пыско Наталля Мікалаеўна – навуковы супрацоўнік Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі, natalia.pysko@mail.ru.

Трафімчык Анатоль Віктаравіч – кандыдат філалагічных навук, вучоны сакратар Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі, anatol1976@gmail.com.

Трацяк Сяргей Аляксандравіч – кандыдат гістарычных навук, загадчык аддзела навейшай гісторыі Беларусі Інстытута гісторыі НАН Беларусі, dynochius@mail.ru.

Тумар Лізавета Русланаўна – студэнтка 3 курса філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка, tumar.98@inbox.ru.

Шадыра Вадзім Іосіфавіч – кандыдат гістарычных навук, вядучы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі НАН Беларусі, v.shadyro@gmail.com.

Шаўчук Ігар Іванавіч – доктар гістарычных навук, дацэнт Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А.С. Пушкіна, ihar.sz007@gmail.com.

Яноўская Валянціна Васільеўна – кандыдат гістарычных навук, загадчык аддзела гістарыяграфіі і метадаў гістарычнага даследавання Інстытута гісторыі НАН Беларусі, janval@mail.ru.

Змест

ПРЫВІТАЛЬНЫЯ СЛОВЫ **3**

І. І. Шаўчук *6*
ДРУГОЕ СТВАРЭННЕ ІНБЕЛКУЛЬТА **6**

Э. Р. Іофе *11*
УДЗЕЛ У.І. ПІЧЭТЫ Ў СТВАРЭННІ І ДЗЕЙНАСЦІ ІНСТЫТУТА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ **11**

В. Г. Мазец *20*
НЕКАТОРЫЯ АСПЕКТЫ ДЗЕЙНАСЦІ ІНБЕЛКУЛЬТА Ў 1922–1924 ГГ. **20**

Н. М. Пыско *25*
АД ІНБЕЛКУЛЬТА ДА БЕЛАРУСКАЙ АКАДЭМІІ НАВУК: НАРМАТЫЎНАЯ БАЗА **25**

С. А. Захаркевіч *28*
РОЛЯ ІНБЕЛКУЛЬТА Ў ІНСТЫТУЦЫЯНАЛІЗАЦЫІ БЕЛАРУСКАЙ ЭТНАГРАФІІ **28**

В. Ю. Бароўка *34*
ІНБЕЛКУЛЬТ І ФАРМІРАВАННЕ МЕТАДАЛАГІЧНЫХ ПАРАДЫГМАЎ У БЕЛАРУСКІМ ЛІТАРАТУРАЗНАЎСТВЕ **34**

Т. Е. Комаровская *39*
РОЛЬ ИНБЕЛКУЛЬТА В РАЗВИТИИ БЕЛОРУССКОЙ КОМПАРАТИВИСТИКИ. ПРОБЛЕМА «ДЕТСКОГО ТЕРРОРИЗМА» В КАНАДСКОЙ И БЕЛОРУССКОЙ ЛИТЕРАТУРАХ **39**

О. Д. Баженова *45*
ИНБЕЛКУЛЬТ И ИСТОРИЯ БЕЛОРУССКОГО ИСКУССТВА: КОНСТИТУИРОВАНИЕ И АКТУАЛИЗАЦИЯ КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ **45**

В. В. Яноўская, В. У. Марфіна *51*
СТАНАЎЛЕННЕ АНТРАПАЛАГІЧНАЙ НАВУКІ Ў БЕЛАРУСІ: АД ІНБЕЛКУЛЬТА ДА СУЧАСНАСЦІ **51**

В. І. Шадыра *58*
ІНБЕЛКУЛЬТ І ЛЁС БЕЛАРУСКАЙ АРХЕАЛОГІІ Ў 20–30-ЫХ ГАДАХ XX СТ. **58**

І. У. Кандраценя *63*
ФАРМІРАВАННЕ БЕЛАРУСКАЙ НАВУКОВАЙ ТЭРМІНАЛОГІІ: АД ІНБЕЛКУЛЬТА ДА СУЧАСНАСЦІ **63**

Н. С. Гардзіенка *67*
ТРАДЫЦЫІ ІНБЕЛКУЛЬТА Ў ДЗЕЙНАСЦІ БЕЛАРУСКАЙ ЭМІГРАЦЫІ **67**

Л. П. Вашків *72*
МИХАЙЛО ДРАЙ-ХМАРА ЯК РЕЦЕНЗЕНТ ТВОРІВ МАКСИМА БАГДАНОВІЧА У ВИДАННІ ІНСТИТУТУ БІЛОРУСЬКОЇ КУЛЬТУРИ **72**

А. С. Баранава *78*
КУЛЬТУРНА-АСВЕТНІЦКІЯ ПОГЛЯДЫ М.В. ДОЎНАР-ЗАПОЛЬСКАГА **78**

В. М. Мятліцкая *83*
М.В. ДОЎНАР-ЗАПОЛЬСКІ І ІНБЕЛКУЛЬТ: НЯСПРАЎДЖАНЫЯ НАДЗЕІ **83**

С. А. Трацяк *90*
УСЕВАЛАД МАКАРАВІЧ ІГНАТОЎСКІ – ГІСТОРЫК І МЕТАДОЛАГ ГІСТАРЫЧНАЙ НАВУКІ **90**

У. М. Дзянісаў, В. С. Макарэвіч *95*
НЕВЯДОМЫЯ ФАКТЫ БІЯГРАФІІ ЯЗЭПА ЛЁСІКА ПА ДАКУМЕНТАХ НАРБ І НГАБ **95**

А. В. Трафімчык *97*
РЭЛІГІЯ Ў ЖЫЦЦІ КАНСТАНЦІНА МІЦКЕВІЧА **97**

Н. П. Лобань, Л. Р. Тумар *106*
ТРАДЫЦЫІ ІНБЕЛКУЛЬТА Ў ЛЕКСІКАГРАФІЧНАЙ І ЭПІСТАЛЯРНАЙ СПАДЧЫНЕ ЗОСЬКІ ВЕРАС (ЛІНГВІСТЫЧНЫ АСПЕКТ) **106**

ЗВЕСТКІ ПРА АЎТАРАЎ **111**

Навуковае выданне

ІНСТЫТУТ БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ: ЗДАБЫТКІ, ЗНАЧЭННЕ, ВЫНІКІ ДЗЕЙНАСЦІ
Матэрыялы Міжнароднага круглага стала, прысвечанага 95-годдзю Інстытута беларускай культуры
(Мінск, 10 лістапада 2017 года)

Адказны за выпуск *Л.У. Іконнікава*
Рэдактар *В.Р. Гаўрыленка*

Падпісана да друку 07.12.2017 Фармат 60x84 1/16
Папера афсетная Гарнітура Times New Roman
Друк лічбавы Ум.-др.арк 6,5 Ул.-выд.арк. 6,9 Наклад 15 экз. Заказ № 2522
ВТАА «Права і эканоміка» 220072 Мінск Сурганава 1, корп. 2 Тэл. 284 18 66,
e-mail: pravo-v@tut.by; pravo642@gmail.com
Надрукавана на выдавецкай сістэме KONICA MINOLTA ў ВТАА «Права і эканоміка»
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі ВВРДВ, выдадзенае
Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь 17 лютага 2014 г.
у якасці выдаўца друкаваных выданняў за № 1/185